

Nr 159.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1936 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om befrämjande av
exporten och avsättningen i övrigt av gatsten m. m.*

(4:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 70, inom första kammaren av herr *Th. Nilsson* m. fl. och den andra, nr 172, inom andra kammaren av herr *J. W. Mårtensson* m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt undersökning angående orsakerna till den svenska stenexportens nedgång under de senare åren samt att snara åtgärder vidtagas för en omfattande planläggning av stenindustriens avsättningsmöjligheter för framtiden enligt de riktlinjer som framförts i motionerna.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena, nr 181, inom första kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. och den andra, nr 411, inom andra kammaren av herr *M. Skoglund* m. fl., hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta, *dels* att höja den nu till högst 75 % utgående exportkreditgarantien vid utförsel av gatsten och kantsten till 85 %; *dels* att medel ur riksdagens anslag till reservarbeten, kontantunderstöd m. m. må efter Kungl. Maj:ts beprövande få användas till att sätta den svenska stenindustrien i stånd att genomföra kompensationsaffärer av i motionerna angiven art, i samband varmed närmare bestämmelser angående kommerskollegiets kontroll över denna utrikeshandel skola utfärdas av Kungl. Maj:t; *dels ock* att åtgärder skola vidtagas att genom uppställande av villkor för statsbidrag till vägväsendet söka överföra vissa stenarbetare för specialarbeten till landets vägdistrikt.

Över sistnämnda båda motioner i deras övriga delar har utskottet avgivit yttrande i utlåtanden angående anslag till arbetslöshetens bekämpande (n:ris 156 och 157).

Härjämte har i en inom andra kammaren av herrar *E. Lithander* och *O. Osberg* väckt motion, nr 417, hemställts, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid handläggning av inkommande framställningar om export av gatsten en snabbare behandling av dessa ärenden iakttages samt att ingen hämsko lägges på de möjligheter till export som förefinnas, ävensom att det undersökes om icke ett upphävande av exportmonopolet vore till obetingat gagn för den bohuslänska stenindustrien.

Över ifrågavarande motioner hava särskilda utlåtanden i vederbörlig ordning införskaffats från kommerskollegium.

I sitt utlåtande över motionerna I: 70 och II: 172 har kommerskollegium anfört bland annat följande:

Det torde vara på det handelspolitiska området, som åtgärder måste vidtagas för att uppnå en förbättring av vår gatstensexport. Såvitt kollegium har sig bekant beaktas denna fråga redan nu allvarligt vid traktatförhandlingar mellan Sverige och möjliga stenimportländer, varför något särskilt uttalande härom från riksdagens sida icke förefaller kollegium påkallat.

En planläggning av stenindustriens avsättningsmöjligheter för framtiden inom vårt eget land är givetvis önskvärd med hänsyn till de omfattande statliga stödåtgärderna åt de av svårigheterna inom stenindustrien mest berörda distrikten och de betydande belopp av statsmedel, som användas för vägbyggnader. Frågan om en dylik planläggning är emellertid redan föremål för uppmärksamhet genom de utlåtanden, som avgivits av Bohusläns- och Blekingeutredningarna, vilkas förslag för närvarande ligga under Kungl. Maj:ts prövning. Vid sådant förhållande synes det kollegium, som om ej heller i denna del anledning förefunnes att nu göra ett särskilt uttalande från riksdagens sida.

I anledning av det i motionerna I: 181 och II: 411 framlagda förslaget rörande kompensationsaffärer har kommerskollegium yttrat följande.

Kompensationsaffärer torde hittills hava kunnat från svensk sida genomföras utan direkt ekonomiskt stöd från statens sida, och det måste anses ur olika synpunkter önskvärdt, om denna ståndpunkt även i fortsättningen kunde upprätthållas. Principiella betänkligheter kunna också helt visst anföras mot att lämna statlig subvention för export från en särskild näringsgren. Skulle behovet att åstadkomma arbetstillfällen inom stendistriktet befinnas så trängande, att även denna utväg anses trots dylika betänkligheter böra anlitas, torde böra beaktas, att avvägandet av en subvention måste bli en mycket vanskelig sak, då det gäller att bringa en affär till stånd men att samtidigt begränsa statens bidrag till minsta möjliga. Den i motionen nämnda siffran av 10 % får väl ej betraktas som normalsiffra utan som en maximigräns, utöver vilken bidrag i regel ej må lämnas. Det framgår ej fullt tydligt av motionen, huruvida förslaget innebär, att Kungl. Maj:t skulle fatta beslut om varje särskild affär eller endast fastställa allmänna grunder. Med hänsyn till den allmänt handelspolitiska betydelse, som dylika beslut kunna innebära, torde det förra alternativet vara det lämpligaste och endast kontroll över fullgörandet av affären böra uppdragas åt kollegium.

I sitt utlåtande över motionen II: 417 har kommerskollegium uttalat, att vad kollegiet hittills kunnat iakttaga beträffande Sveriges granitindustris exportförenings verksamhet icke vore av beskaffenhet att föranleda kollegiet att tillstyrka någon åtgärd från riksdagens sida för att åvägabringa ett upphävande av det nuvarande monopoliet för gatstensexporten.

Utskottet.

Den svenska totala gatstensexporten, som år 1927 hade ett värde av över 16 miljoner kronor — varav 8 miljoner kronor eller alltså cirka hälften till Tyskland och i övrigt i huvudsak till Danmark, Holland, Frankrike och Argentina — hade år 1934 sjunkit till 3,4 och år 1935 än ytterligare till allenast

1,8 miljoner kronor. Om än ej av så vidsträckta verkningar för hela landet som de exportsvårigheter, varav exempelvis det svenska jordbruket drabbats, måste — såsom utskottet redan tidigare i samband med frågan om fortsatta statsbeställningar framhållit — avsättningshämningar av sådan skärpa starkt återverka på levnadsbetingelserna för den härav berörda befolkningen, i huvudsak befintlig inom landets mest karga trakter (företrädesvis Västkusten, Blekinge och vissa delar av Kalmar län). Omfattande arbetslöshetsåtgärder — däribland avsevärda direkta statsinköp av gatsten — hava också under de gångna åren av statsmakterna måst vidtagas.

Uppenbart är dock, att stenindustrien och de av densamma beroende ej kunna räkna med dessa åtgärder som något bestående. Såsom redan tidigare i samband med fattade beslut om hjälpåtgärderna uttalats, måste stenindustriens framtid självfallet byggas på helt andra förutsättningar, främst dess egen förmåga till anpassning efter de förändrade konjunkturerna. Vid sidan av sina ansträngningar att söka upprätthålla exporten torde stenindustrien härvid böra inrikta sig på att, i tävlan med andra tillverkare av vägbeläggningssämnen, utnyttja den tidigare, enligt vad industriens egna utöfvare vitsordat, ej tillräckligt beaktade hemmamarknaden.

I väckta motioner har ifrågasatts, huruvida företagen inom industrien så starkt rationaliserat sin drift, som borde vara en tvingande nödvändighet under deras nuvarande synnerligen beträngda läge. På grundval av liknande synpunkter hava i andra motioner framförts betänkligheter mot det statliga licenssystem, som tillämpades för gatstensexporten. Från vissa nytillkomna företag har också missnöje yppats mot att de äldre firmorna inom denna industrigren gäves företräde vid licensgivningen, trots att dessa äldre företags prissättning, till men för exporten, vore belastad med alltför dyrbara administrationskostnader och andra mindre berättigade pålägg. Med hänsyn till den kontroll över gatstensexporten, som staten sålunda påtagit sig, finner utskottet en undersökning vara påkallad rörande dessa i olika avseenden framkomna klagomåls berättigande.

Även om alltså, såsom nämnts, stenindustriens framtid främst måste byggas på dess egen förmåga att hävda sig i konkurrensen på såväl export- som hemmamarknaden kan man dock ej bortse ifrån behovet av statlig hjälp för att övervinna de onormala hinder, som genom importförbud, valutarestriktioner och andra dylika utländska åtgärder rests för en export, för vilken eljest förutsättningar torde förefinnas. Såsom motionsvis framhållits — och detta bestyrkes också av vad utskottet under hand inhämtat — föreligger alltjämt inom ett flertal främmande länder ett rätt stort naturligt behov av och jämväl en däremot svarande efterfrågan på den svenska gatstenen, som alltjämt betraktas som ett tidsenligt vägbeläggningmaterial med stor praktisk användbarhet. Den svenska totala importen från vissa av dessa länder överstiger vida vad Sverige dit exporterar. Med hänsyn till dessa förhållanden måste utskottet finna det förtjänt av övervägande, huruvida ej en lätt

nad skulle kunna åstadkommas i de sålunda genom utländska statsingripanden uppställda hindren för den svenska gatstensexporten.

Det i motionerna I: 181 och II: 411 framförda yrkandet om höjd exportkreditgaranti har redan beaktats i samband med en av riksdagen redan behandlad proposition. Vad det i samma motioner omnämnda kompensationsförfarandet beträffar vill utskottet ej motsätta sig, att nämnda förfarande må försöksvis och i en begränsad omfattning anlitas för att underlätta gatstensexporten. För sådant ändamål må intill ett sammanlagt belopp av förslagsvis högst 150 000 kronor kunna anlitas förefintliga reservationer å anslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Ett övervägande av frågan om gatstensexportens framtidsmöjligheter torde ej lämpligen kunna ske, utan att samtidigt beaktas den svenska gatstensindustriens allmänna framtidsbetingelser, enkannerligen vad som eventuellt bör göras för att på ett mera bestående sätt avveckla de härmed förknippade arbetslöshetssvårigheterna. I detta avseende hava i de väckta motionerna framförts olika uppslag, som torde förtjäna beaktande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 70 och 181 (punkt 1) samt II: 172, 411 (punkt 1) och 417, må hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande erforderliga åtgärder i anledning av den svenska gatstensindustriens nuvarande svårigheter med särskilt beaktande av möjligheterna att främja såväl exporten av gatsten som den ökade användningen av sådan sten inom landet.

Stockholm den 9 juni 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Asplund*, *Borell*, *Wallis*, *Gustafsson* i Benestad, *Bergström*, *Nylander*, *Bäckström* och *Magnusson*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Strindlund*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Olofsson* i Digernäs, *Isacsson*, *Aronson*, *Olsson* i Staxäng och *Persson* i Tidaholm.